

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

©2020 КИФЯК В. І., МАЛИШ Л. Б.

УДК 334.72
JEL: L31

Кифяк В. І., Малиш Л. Б. Соціальне підприємництво: проблеми та перспективи

У турбулентних умовах суспільних відносин, які склалися як у світі, так і в Україні, спостерігається перехід на новий рівень господарювання, тому виникає необхідність у застосуванні новітніх інструментів у державній соціальній політиці. Одним із таких інструментів є соціальне підприємництво, яке водночас сприяє розвитку економіки та зосереджує увагу на розв'язанні важливих соціальних проблем. Мета статті полягає в дослідженні ролі соціального підприємництва в розвитку соціально-економічних відносин в Україні, визначенні проблем його розвитку та окреслення шляхів їх подолання. Висвітлено бачення поняття «соціальне підприємництво» різними вченими та описано підходи до визначення цієї категорії. Охарактеризовано поняття «соціальне підприємство» згідно з основними підходами до його визначення. Розглянуто та обґрунтовано основні ознаки соціального підприємства. Визначено вплив соціального підприємництва на економіку та описано конкретні наслідки його розвитку. Охарактеризовано стан соціального підприємництва в Україні та основні тенденції, що його визначають. За результатами дослідження запропоновано основні шляхи державного стимулювання соціального підприємництва за основними компонентами. А проблеми обліку та формування механізму мотивації соціального підприємництва повинні стати перспективою подальших досліджень.

Ключові слова: соціальне підприємництво, соціальне підприємство, соціальні бізнес-процеси, соціальні проблеми, прибуток, державне сприяння.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-275-280>

Бібл.: 16.

Кифяк Вікторія Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бізнесу та управління персоналом, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, 58012, Україна)

E-mail: v.kyfyak@chnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6104-6403>

Малиш Лариса Борисівна – дослідник, кафедра бізнесу та управління персоналом, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, 58012, Україна)

E-mail: malushlarisa1998@gmail.com

УДК 334.72
JEL: L31

Кифяк В. И., Малыш Л. Б. Социальное предпринимательство: проблемы и перспективы

В турбулентных условиях общественных отношений, которые сложились как в мире, так и в Украине, наблюдается переход на новый уровень хозяйствования, поэтому возникает необходимость применения новейших инструментов в государственной социальной политике. Одним из таких инструментов является социальное предпринимательство, которое одновременно способствует развитию экономики и концентрирует внимание на решении важных социальных проблем. Цель статьи заключается в исследовании роли социального предпринимательства в развитии социально-экономических отношений в Украине, определении проблем его развития и путей их преодоления. Освещено видение понятия «социальное предпринимательство» различными учеными и описаны подходы к определению этой категории. Охарактеризовано понятие «социальное предприятие» в соответствии с основными подходами к его определению. Рассмотрены и обоснованы основные признаки социального предприятия. Определено влияние социального предпринимательства на экономику и описаны конкретные последствия его развития. Охарактеризовано состояние социального предпринимательства в Украине и основные тенденции, которые его определяют. По результатам исследования предложены основные пути государственного стимулирования социального предпринимательства по основным компонентам. А проблемы учета и формирования механизма мотивации социального предпринимательства должны стать перспективой дальнейших исследований.

Ключевые слова: социальное предпринимательство, социальное предприятие, социальные бизнес-процессы, социальные проблемы, прибыль, государственное содействие.

Библ.: 16.

Кифяк Виктория Ивановна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры бизнеса и управления персоналом, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича (ул. Коцюбинского, 2, Черновцы, 58012, Украина)

E-mail: v.kyfyak@chnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6104-6403>

Малыш Лариса Борисовна – исследователь, кафедра бизнеса и управления персоналом, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича (ул. Коцюбинского, 2, Черновцы, 58012, Украина)

E-mail: malushlarisa1998@gmail.com

UDC 334.72
JEL: L31

Kyfyak V. I., Malys L. B. Social Entrepreneurship: Problems and Perspectives

In the turbulent conditions of public relations, which have developed both in the world and in Ukraine, there is a transition to a new level of economic management, so there is a need to use the latest instruments in the State social policy. One such instrument is social entrepreneurship, which simultaneously contributes to the development of the economy and focuses on solving important social problems. The article is aimed at studying the role of social entrepreneurship in the development of socio-economic relations in Ukraine, defining the problems of its development and ways to overcome them. The vision of «social entrepreneurship» by various scholars is illuminated and approaches to the definition of this category are described. The concept of «social enterprise» is characterized in accordance with the basic approaches to its definition. The main features of a social enterprise are considered and substantiated. The impact of social

entrepreneurship on the economy is determined and the concrete consequences of its development are described. The status of social entrepreneurship in Ukraine and the main tendencies that define it are characterized. According to the results of the study, the main ways of the State-based stimulation of social entrepreneurship on the main components are proposed. The problems of accounting and forming a mechanism for motivating social entrepreneurship should become a prospect of further research.

Keywords: social entrepreneurship, social enterprise, social business processes, social problems, profit, the State assistance.

Bibl.: 16.

Kyfyak Viktoriia I. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Business and Human Resource Management, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (2 Kotsiubynskyi Str., Chernivtsi, 58012, Ukraine)

E-mail: v.kyfyak@chnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6104-6403>

Malush Larysa B. – Researcher, Department of Business and Human Resource Management, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (2 Kotsiubynskyi Str., Chernivtsi, 58012, Ukraine)

E-mail: malushlarisa1998@gmail.com

Останнім часом в Україні спостерігається ускладнення суспільних відносин. З одного боку, це може бути пов'язано з тим, що традиційний підхід до вирішення соціальних проблем уже не спрацьовує, а з іншого – з погіршенням економічного становища України та нестабільністю військової ситуації, а також ускладненням процесів вирішення цих проблем карантинними обмеженнями. З огляду на це, виникає необхідність у застосуванні новітніх адаптивних інструментів у державній соціальній політиці. Одним із таких ефективних інструментів є *соціальне підприємництво*, яке набуває популярності та визнання в усьому світі. Соціальне підприємництво найповніше відповідає постулатам сталої економіки та принципам соціальної відповідальності. Тому його застосування в сучасних умовах господарювання на теренах України є необхідним, доцільним та актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен і значення соціального підприємництва в сучасному світі все більше привертає уваги науковців, політиків та суб'єктів господарювання всіх рівнів. Сутність та умови здійснення соціального підприємництва досліджено у працях закордонних і вітчизняних учених і характеризуються плюралізмом підходів.

Так, сутність і значення соціального підприємництва досліджували С. Алворд, Б. Дрейтон, Т. Лайонс, Дж. Кікал [1], Г. Діз (G. Dees) [2]. Зазначимо, що не має єдиного підходу до визначення категорії «соціальне підприємництво».

Умови та перспективи розвитку соціального підприємництва в різних країнах світу досліджували С. Захра, Х. Роухаузер, Н. Бхейв, Д. Нойбаум, Дж. Гейтон (S. Zahra, H. Rawhouser, N. Bhawe, D. Neubaum, J. Hayton) [3], М. Річардсон (M. Richardson) [4], Ч.-Ч. Хуанг, Б. Доннер (Ch.-Ch. Huang, B. Donner) [5], Кудлай [6] та інші.

Серед науковців України, які досліджували соціальне підприємство та його особливості в національній економіці, слід відмітити З. Галушку [7], О. Кіреєва [8], М. Наумову [9]. У їхніх працях розкриваються різні особливості становлення соціального підприємництва в Україні.

Дослідженнями теми соціального підприємництва займалися також такі українські науковці: А. Свинчук, А. Корнецький, М. Гончарова [10], В. Смаль, В. Кокоть [11], О. Полякова [12], Я. Щетинська [15] та ін.

Мета статті полягає в дослідженні ролі соціального підприємництва в розвитку соціально-економічних відносин України, визначенні проблем його розвитку та окресленні шляхів їх подолання.

Соціальне підприємство – це комплексна категорія, яка характеризує місію та напрям діяльності підприємства, з одного боку, та характер бізнес-процесів – з іншого. Соціальне підприємство є своєрідною революцією бізнесу, наслідком генезису господарської діяльності, новітнім підходом до функціонування не лише прибуткових, а й неприбуткових організацій.

Для характеристики категорії «соціальне підприємство» виділимо основні ознаки:

1. Характеризується соціальною цілеспрямованістю, тобто це діяльність, яка в кінцевому результаті передбачає досягнення соціальної мети [10, с. 13], а не економічної.
2. Це процес створення економічної чи соціальної цінності, які є суспільно корисною.
3. Соціальне підприємництво є об'єктивним процесом розвитку підприємництва згідно із системним підходом.
4. Відповідає постулатам сталої економіки, тобто ведення підприємницької діяльності, яка «піклується» про майбутні покоління.
5. Базою соціального підприємництва є соціальна відповідальність, яка передбачає усвідомлення ролі економічного суб'єкта в розвитку суспільних відносин.
6. Поєднання економічної та соціальної спрямованості підприємництва стимулює формування інноваційних підходів у технічній, організаційній і комерційних сферах діяльності.
7. Поєднання економічної та соціальної складової у процесі підприємницької діяльності приводить до отримання синергетичного ефекту – створення позитивної репутації та

отримання додаткових як економічних, так і інших вигод.

8. Соціальне підприємництво покращує механізм ведення підприємницької діяльності в усіх сферах: плануванні, фінансуванні, маркетингу та виробництві продукції.

Отже, за системним підходом соціальне підприємництво є комплексною категорією, яка включає в себе всі названі ознаки.

Визначення категорії «соціальне підприємство як прояв соціального підприємництва» також є дискусійним, тому виокремлюють чотири основні підходи до його визначення.

1. «Школа соціально орієнтованого бізнесу». «Визначає соціальне підприємство як бізнес-організацією, яка здійснює виробництво та реалізацію товарів, робіт, послуг з метою задоволення соціальних потреб» [10, с. 17]. Такий підхід вважається найбільш широким для визначення поняття соціального підприємства.

2. «Школа заробленого доходу». Визначає соціальне підприємство як неприбуткову організацію, в структурі джерел фінансування якої збільшується частка самофінансування.

3. «Школа соціальних інновацій». Визначення поняття соціального підприємства схоже на визначення соціального підприємництва при інноваційному підході. Тому соціальним підприємством вважається організація, яка орієнтована на впровадження інновацій у соціальній сфері.

4. *EMES-підхід*. «Соціальне підприємство – організація, що залучає кошти із зовнішніх джерел для здійснення неприбуткової діяльності (гранти, пожертви тощо) і відповідає 9 визначеним критеріям, які поділені на такі групи: економічні та підприємницькі; соціальні та колективного управління» [10, с. 17].

Внаслідок невизначеності у трактуванні категорії «соціальне підприємство» виникає необхідність в окресленні його характерних ознак. *Основними ознаками* соціального підприємства є:

- 1) *пріоритетність соціальної мети* – діяльність соціального підприємства, перш за все, спрямована на вирішення поставлених соціальних проблем, але при цьому бізнес-мета має також важливе значення, оскільки забезпечує ресурсами досягнення соціальної мети;
- 2) *періодична публічна звітність та прозорість діяльності* – соціальні підприємства періодично та публічно звітують про результати своєї діяльності;
- 3) *реінвестування прибутків від діяльності* для розвитку соціального підприємства та на досягнення соціальної мети;
- 4) *фінансова самостійність* – соціальне підприємство не залежить від фінансування своєї діяльності різноманітними благодійними організаціями чи державою;

5) «...участь у процесі творення інновацій, адаптації та навчання» [11, с. 4];

6) «...масштабованість і тиражованість, що передбачає збільшення масштабу діяльності соціального підприємства і розповсюдження досвіду (моделі) з метою збільшення соціального впливу» [12, с. 178];

7) *підприємницький підхід* – соціальне підприємство очолює соціальний підприємець – людина, яка здатна розпізнавати ризики, акумулює кошти, шукає та приймає інноваційні рішення, але усвідомлює соціальну відповідальність своєї діяльності тощо.

Європейська комісія виділяє чотири основні напрями, в яких працюють соціальні підприємства:

- ✦ *робоча інтеграція* – навчання та інтеграція людей з обмеженими можливостями та безробітних;
- ✦ *надання особистих соціальних послуг* – здоров'я, добробут і медична допомога, професійне навчання, освіта, медичні послуги, послуги з догляду за дітьми, послуги для людей похилого віку або допомога малозабезпеченим людям;
- ✦ *місцевий розвиток територій*, що знаходяться в неблагополучних районах – соціальні підприємства у віддалених сільських районах, схеми розвитку/реабілітації мікрорайонів у міських районах, допомога в розвитку та співпраця з третіми країнами;
- ✦ *інше*, включаючи переробку сільськогосподарської продукції, захист навколишнього середовища, спорт, мистецтво, культуру та історичне збереження, науку, дослідження та інновації, захист прав споживачів та любителів спорту [13].

Соціальне підприємництво в Україні відповідає деяким напрямам у контексті впровадження адміністративно-територіальної реформи. Адже, з одного боку, воно забезпечує соціальний розвиток громад через впровадження та розвиток соціальних послуг, поліпшення соціальної інфраструктури, підтримку соціально вразливих категорій населення, створення робочих місць, залучення членів громади до суспільно-корисної діяльності. З іншого боку, воно є одним із шляхів зміцнення фінансової основи територіальних громад, адже соціальні підприємства не лише сплачують податки, але й значну частину своїх прибутків спрямовують на вирішення соціальних проблем. Соціальні підприємства покликані задовольнити ті потреби членів громади, які не може задовольнити державний сектор, а приватний – ігнорує [8].

В Україні розвиток соціального підприємництва, як і в багатьох європейських країнах, також перебуває на етапі становлення. У нашому законодавстві також відсутні формалізовані критерії іден-

тифікації таких підприємств, їх функціонування регламентується загальними нормами господарського законодавства, а їх створення є виявом соціальної відповідальності окремого підприємця, групи осіб чи організації третього сектора, що стали ініціатором заснування соціального підприємства. Сфера діяльності соціальних підприємств в Україні загалом є малодослідженою, наразі відсутні навіть точні дані щодо їх чисельності: за різними експертними оцінками, їх від 700 [10] до 1000 одиниць [14].

Соціальні бізнес-процеси, які є основою соціального підприємництва, позитивно впливають на економіку. Серед економічних наслідків соціальних бізнес-процесів можна назвати такі:

- ✦ створення нових робочих місць і, як наслідок, зменшення рівня безробіття;
- ✦ наповнення бюджетів різного рівня;
- ✦ соціальні підприємства можуть надавати соціальні послуги пільговим категоріям, що зменшить видатки бюджету та потребу в чиновниках, які часто є корумпованими;
- ✦ соціальне підприємництво сприяє соціалізації людей з обмеженими можливостями та їх трудовій інтеграції;
- ✦ залучення представників конкретної групи споживачів соціальних товарів, робіт чи послуг, що дає змогу прозоро оцінити діяльність соціального підприємства;
- ✦ соціальні підприємства покращують інвестиційний імідж країни, оскільки інвестори, які вкладають кошти в розвиток таких підприємств, легше відслідковують їх використання;
- ✦ підвищення конкурентоспроможності економіки шляхом наповнення ринку якісними товарами та послугами, які виробляють соціальні підприємства.

Соціальне підприємництво в Україні не є новим явищем. Деякі дослідники вважають, що принципи соціального підприємництва були впроваджені в бізнесі відомих родів підприємців – Терещенків, Харитоненків, Яхненків, Симеренків, які частину своїх прибутків також вкладали в розвиток соціальної сфери. До соціальних підприємців, згідно з думками дослідників, належав також А. Шептицький.

На сучасному етапі розвитку соціального підприємництва в Україні спостерігається формування нової хвилі соціальних підприємств. Можливо, це пов'язано із останніми соціально-економічними та політичними подіями, а також зі зростанням самосвідомості українців. Наразі в Україні налічується близько 700 соціальних підприємств, значна частина яких створена організаціями людей з інвалідністю. До прикладу, в Німеччині таких підприємств близько 100 тисяч, а у Великій Британії – близько 70 тис.

Більшість соціальних підприємств в Україні виникає у великих містах, а їх діяльність здійснюється або

на локальному рівні, або на загальнонаціональному. Здебільшого метою їх діяльності є працевлаштування або підтримка існування. Найвідомішими українськими соціальними підприємствами є: платформа «Тепле місто», соціальна пекарня «Горіховий дім», Львівська міська громадська організація «Туристсько-спортивний клуб «Манівці», Вінницький міжрегіональний центр професійної реабілітації інвалідів «Поділля», Громадська організація «Майстерня мрії» тощо.

Повільний розвиток соціальних підприємств в Україні, порівняно з країнами Європи, викликаний низкою таких проблем:

- ✦ в Україні на законодавчому рівні не закріплено поняття «соціальне підприємництво», що спричиняє недостатнє розуміння його сутності державними службовцями, представниками бізнесу, інвесторами, потенційними клієнтами та громадськістю загалом;
- ✦ наявність у населення «радянської» думки про те, що держава повністю має опікуватися соціальною сферою, тому більшість ідей соціальних лідерів розбиваються об байдужість громадян, які не виявляють зацікавлення в тому, що не стосується їх особисто;
- ✦ відсутність адекватних законодавчих актів щодо регулювання соціального підприємництва, зокрема класифікації соціальних послуг, які дозволено надавати соціальним підприємствам;
- ✦ відсутність стартового капіталу в соціальних підприємців та його недостатність на стадії зростання та зрілості, оскільки виникають труднощі з доступом до джерел фінансування, особливо інвестиційних і кредитних (інвестори та кредитори також не до кінця розуміють сутність соціального підприємництва);
- ✦ відсутність інформації про вплив і значення соціальних підприємств;
- ✦ на соціальних підприємствах часто спостерігається висока плінність кадрів та їх недостатня кваліфікація.

Враховуючи позитивні соціально-економічні наслідки, до яких приводить розвиток соціального підприємництва та наявність вищеописаних проблем, що його стримують, вважаємо, що розвиток соціального підприємництва повинен здійснюватися на основі системного підходу та формуватися в розрізі таких напрямів:

✦ *нормативно-правове забезпечення:*

1) закріплення на законодавчому рівні поняття «соціальне підприємництво» та розробка класифікації послуг, які можуть надавати соціальні підприємства. Практичне втілення цієї пропозиції можливе завдяки створенню адекватних законодавчих актів з підтримки, регулювання та контролю соціального підприємництва;

2) прийняття закону України про соціальне підприємство з визначенням усіх особливостей ведення такої підприємницької діяльності;

✦ *фінансове забезпечення:*

1) перегляд податкової політики щодо сплати податку на прибуток з діяльності соціального підприємства, оскільки не є завжди доцільним сплачувати цей податок державі, яка за нього ж мала б вирішувати соціальні проблеми, які вирішують самі ж соціальні підприємства (фактично соціальні підприємства сплачують державі кошти за функції, яких вона не виконує). Зняття податку на прибуток посприяло б витрачання більшої частини фінансів підприємства на соціальну мету;

2) створення державою спеціальних фондів, які б надавали фінансові ресурси для соціальних підприємств на пільгових основах;

3) сприяння держави в наданні соціальним підприємствам на пільговій основі кредитів, субсидій і державних замовлень;

✦ *суспільна підтримка:*

1) поширення інформації про значення соціальних підприємств для суспільства шляхом проведення тренінгів, семінарів, розповсюдження по соціальних мережах, використання маркетингових засобів для популяризації соціального підприємництва;

2) створення спеціальних консультативних організацій чи розширення спектра уже існуючих послуг блоком, присвяченим питанням соціального підприємництва;

3) впровадження в державних навчальних закладах навчання та випуску фахівців у сфері соціального підприємництва;

4) «...забезпечення доступу до підвищення кваліфікації, поліпшення ділових якостей та управлінських навичок шляхом формування бюджетних місць у навчальних установах щодо підвищення кваліфікації у сфері соціального підприємництва» [5];

5) збільшення рівня соціальної довіри та взаємодії влади та суспільства.

Вважаємо, що шляхами вирішення розвитку соціального підприємництва є збалансування соціальної та економічної складових у результатах економічного розвитку через такі інструменти:

1. Формування концепції сталого розвитку як базисної для розробки економічних і соціальних програм.
2. Створення ефективного середовища господарювання, де принцип свободи та рівності має стати основним.
3. Стимулювання розвитку підприємницької діяльності всіх форм власності.
4. Окреслення чітких меж державного впливу на економічну діяльність суб'єктів господарювання на довгостроковий період, що зробить економічну політику передбачуваною.

5. Формування законодавчої політики на основі соціального діалогу та гетерархії структури управління [16, с. 150].

Отже, подальший розвиток соціального підприємства в Україні великою мірою залежить від його державного стимулювання. Проте в комплексі взаємодії держави з населенням, бізнес-структурами та соціальними організаціями ефект буде значно кращий.

ВИСНОВКИ

Таким чином, соціальне підприємство є важливим і актуальним питанням як в економіці України, так і в її соціальній сфері, оскільки поєднує комерційну та соціальну мету. Соціальне підприємство, певною мірою, є революцією бізнесу, бо одночасно вирішує соціальні проблеми та забезпечує ВВП і прибутковість у підприємстві. Розвиток соціального підприємства в Україні є набагато повільнішим, ніж у країнах Європи, і характеризується низкою проблем. Здебільшого ці проблеми пов'язані з державним регулюванням. Оцінюючи роль соціального підприємства в розвитку соціально-економічних відносин, зазначимо, що створення соціальних підприємств є важливим не лише для соціальних підприємців чи споживачів їх послуг, а й для самої держави. Зважаючи на це, вважаємо, що слід сформувати чіткий механізм регулювання соціального підприємства та сприяти його розвитку шляхом створення належного середовища, в якому зможуть розвиватися соціальні підприємства. А проблеми обліку та формування механізму мотивації соціального підприємства повинні стати перспективами подальших досліджень. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Кикал Дж., Лайонс Т. Социальное предпринимательство: миссия – сделать мир лучше / пер. с англ. М.: Альпина Паблишер, 2014. 304 с.
2. Dees G. J. The Meaning of Social Entrepreneurship. URL: https://centers.fuqua.duke.edu/case/wp-content/uploads/sites/7/2015/03/Article_Deas_MeaningofSocialEntrepreneurship_2001.pdf
3. Zahra S., Rawhouser H., Bhawe N., Neubaum D., Hayton J. Globalization of Social Entrepreneurship Opportunities. *Strategic Entrepreneurship Journal*. 2008. Vol. 2. Issue 2. P. 113–117. URL: <http://socialeconomyaz.org/wp-content/uploads/2011/01/zahra.pdf>
4. Richardson M. Social Enterprise: Lessons learned from the UK : доповідь на II Всеукраїнському форумі соціальних підприємців. Київ, 16.11.2016.
5. Huang Ch.-Ch., Donner B. The Development of Social Enterprise: Evidence from Europe, North America, and Asia. *Research Report*. 2018. No. 40. URL: https://socialwork.rutgers.edu/sites/default/files/report_40.pdf
6. Кудлай В. Г. Досвід Ізраїлю в розбудові соціального підприємства // Інноваційне підприємство: стан та перспективи розвитку : збірник матеріалів III-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 29–30 березня 2018 р.). Київ : ДВНЗ «КНУ імені Вадима Гетьмана», 2018. С. 37–39.

7. Галушка З. Феномен соціального підприємництва: поняття та перспективи розвитку в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*. 2013. Вип. 148. С. 16–17.
 8. Кіреєва О. Б. Соціальне підприємництво як інструмент державної соціальної політики. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2011. Вип. 2. URL: [http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11kobdsp.pdf](http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11kobdsp.pdf)
 9. Наумова М. Перспективи і проблеми розвитку соціального підприємництва в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*. 2016. Вип. 8. С. 13–22. URL: <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/11/185-13-22.pdf>
 10. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін : посіб. / Свинчук А. А., Корнецький А. О., Гончарова М. А. та ін. Київ : ВІ ЕН ЕЙ, 2017. 188 с.
 11. Смал В., Кокот В. Що слід знати про соціальне підприємництво : посібник. Київ, 2017. 54 с. URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Social_Enterpreneurship_Guide-WEB-1.pdf
 12. Полякова О. М. Концепція соціального підприємництва в українському контексті. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2016. № 56. С. 176–182. URL: http://193.105.7.137/bitstream/123456789/800/1/VETP_2016_56_176_182.pdf
 13. European Commission (2020). Sectors of the Social economy in the EU: Social enterprises. URL: https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises_en
 14. Міщук Г. Ю., Пилипчук Р. Р. Соціальне підприємництво: критерії ідентифікації та проблеми розвитку. *Демографія та соціальна економіка*. 2017. № 2. С. 152–165. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2017.02.152>
 15. Щетинська Я. В. Організація соціальних підприємств як форми реалізації соціальної економіки. *Ефективна економіка*. 2014. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2677>
 16. Кифяк В. І. Оцінка соціальної складової економічного розвитку // Місто як простір формування і реалізації соціального капіталу: українські та польські візії : матеріали Міжнародної науково-практичної відео-конференції (м. Чернівці, 20–21 квітня 2018 р.). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2018. С. 145–150.
- REFERENCES**
- Dees G. J. "The Meaning of Social Entrepreneurship". https://centers.fuqua.duke.edu/case/wp-content/uploads/sites/7/2015/03/Article_Deess_MeaningofSocialEntrepreneurship_2001.pdf
- "European Commission (2020). Sectors of the Social economy in the EU: Social enterprises". https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises_en
- Halushka, Z. "Fenomen sotsialnoho pidpriemnytstva: poniattia ta perspektyvy rozvytku v Ukraini" [The Phenomenon of Social Entrepreneurship: Concepts and Prospects of Development in Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Serii «Ekononika»*, no. 148 (2013): 16-17.
- Huang, Ch.-Ch., and Donner, B. "The Development of Social Enterprise: Evidence from Europe, North America, and Asia". Research Report. 2018. https://socialwork.rutgers.edu/sites/default/files/report_40.pdf
- Kikal, Dzh., and Layons, T. *Sotsialnoye predprinimatelstvo: missiya – sdelat mir luchshe [Social Entrepreneurship: The Mission Is to Make the World a Better Place]*. Moscow: Alpina Pablisher, 2014.
- Kirieieva, O. B. "Sotsialne pidpriemnytstvo yak instrument derzhavnoi sotsialnoi polityky" [Social Entrepreneurship as an Instrument of State Social Policy]. *Publichne administruvannia: teoriia ta praktyka*. 2011. [http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11kobdsp.pdf](http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11kobdsp.pdf)
- Kudlai, V. H. "Dosvid Izrailiu v rozbudovi sotsialnoho pidpriemnytstva" [Israel's Experience in Building Social Entrepreneurship]. *Innovatsiine pidpriemnytstvo: stan ta perspektyvy rozvytku*. Kyiv: DVNZ «KNU imeni Vadyrna Hetmana», 2018. 37-39.
- Kyfiak, V. I. "Otsinka sotsialnoi skladovoi ekonomichnoho rozvytku" [Assessment of the Social Component of Economic Development]. *Misto yak prostir formuvannia i realizatsii sotsialnoho kapitalu: ukraiynski ta polski vizii*. Chernivtsi: Chernivetskyi nats. un-t, 2018. 145-150.
- Mishchuk, H. Yu., and Pylypchuk, R. R. "Sotsialne pidpriemnytstvo: kryterii identyfikatsii ta problemy rozvytku" [Social Entrepreneurship: Criterions of Identification and Problems of Development]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, no. 2 (2017): 152-165. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2017.02.152>
- Naumova, M. "Perspektyvy i problemy rozvytku sotsialnoho pidpriemnytstva v Ukraini" [Perspectives and Challenges for Social Entrepreneurship Development in Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Serii «Ekononika»*. 2016. <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/11/185-13-22.pdf>
- Poliakova, O. M. "Kontseptsiia sotsialnoho pidpriemnytstva v ukraiynskomu konteksti" [The Concept of Social Entrepreneurship in Ukrainian Context]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*. 2016. http://193.105.7.137/bitstream/123456789/800/1/VETP_2016_56_176_182.pdf
- Richardson, M.. "Social Enterprise: Lessons learned from the UK": dopovid na II Vseukraiynskomu forumi sotsialnykh pidpriemstv. Kyiv, November 16, 2016.
- Shchetynska, Ya. V. "Orhanizatsiia sotsialnykh pidpriemstv yak formy realizatsii sotsialnoi ekonomiky" [Organization of Social Enterprises as a Form of Social Economy]. *Efektivna ekonomika* 2014. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2677>
- Smal, V., and Kokot, V. "Shcho slid znaty pro sotsialne pidpriemnytstvo" [What You Need to Know about Social Entrepreneurship]. Kyiv, 2017. http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Social_Enterpreneurship_Guide-WEB-1.pdf
- Svynchuk, A. A. et al. *Sotsialne pidpriemnytstvo: vid idei do suspilnykh zmin* [Social Entrepreneurship: From Idea to Social Change]. Kyiv: VI EN EI, 2017.
- Zahra, S. et al. "Globalization of Social Entrepreneurship Opportunities". *Strategic Entrepreneurship Journal*. 2008. <http://socialeconomyaz.org/wp-content/uploads/2011/01/zahra.pdf>